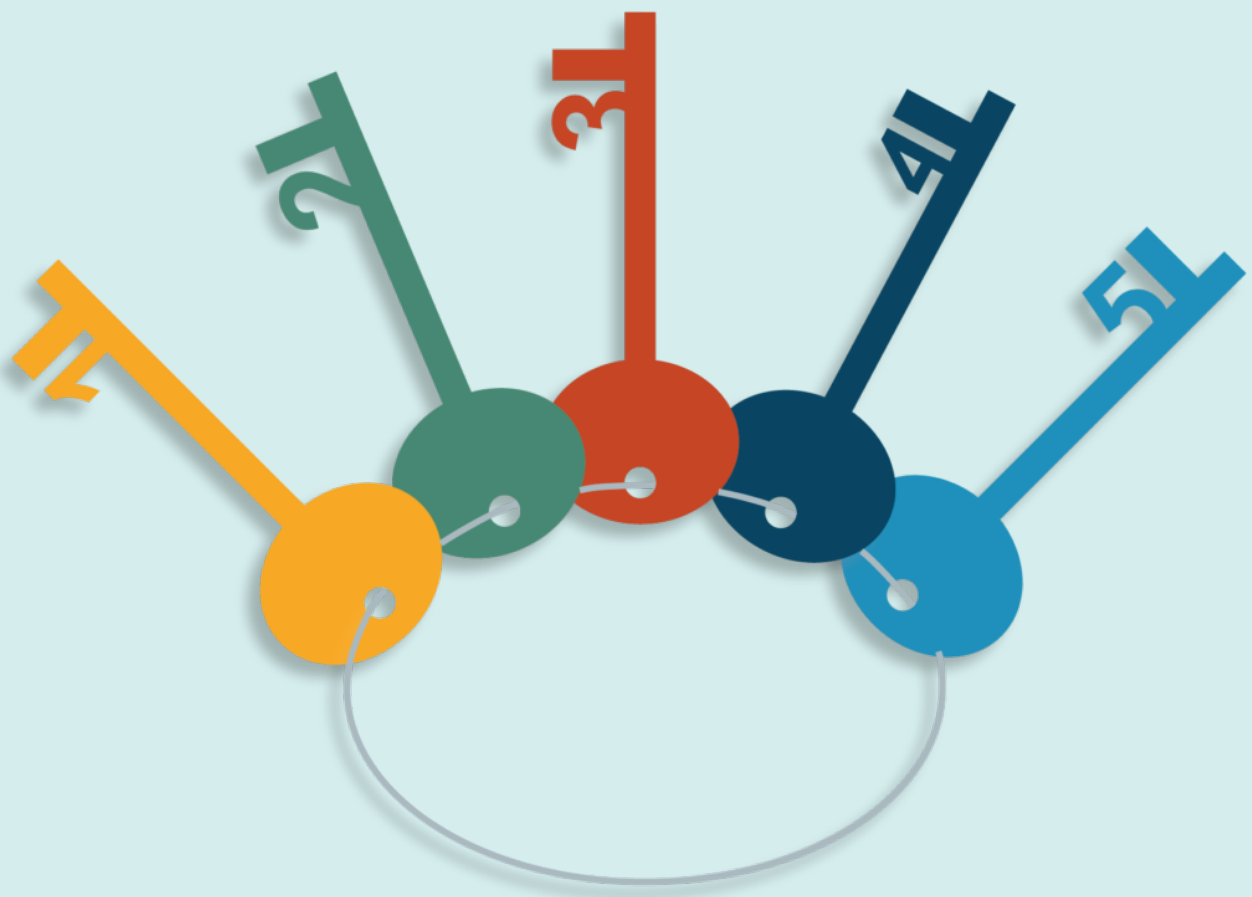

SLEUTELS VOOR EFFECTIEF BEGRIJPEND LEZEN IN TALENT

INLEIDING

Naar aanleiding van de verslechterde resultaten van de peilingen Nederlands – begrijpend lezen van 2018 startte het Ministerie van Onderwijs een **actieplan** om scholen en leerkrachten te sensibiliseren rond het belang van goed leesonderwijs en een resulterende aanpak ervan. Leesvaardigheid is immers cruciaal voor het verwerken van informatie en het verwerven van kennis, waardoor ook het leren in andere schoolvakken onder druk komt te staan. De globale achteruitgang van de leesvaardigheid wordt dan ook gezien als een acuut probleem en het verbeteren ervan als urgent. Diverse onderwijsondersteuners trachtten de voorbije maanden om het probleem in kaart te brengen en maatregelen te bepalen die nodig zijn om de resultaten (op korte termijn) te verbeteren. Uit hun ondervindingen blijkt dat de verslechterde resultaten voor begrijpend lezen niet één oorzaak kennen. Er is dan ook een **waaiër van maatregelen** nodig, van macroniveau (beleid) tot microniveau (klasvloer) om het tij te keren.

Oudere educatieve uitgaven zijn ongetwijfeld één van de vele factoren die meespelen in de achteruitgang.

Uitgeverij VAN IN ziet het als haar missie om een zo kwalitatief mogelijk aanbod aan te bieden en neemt die verantwoordelijkheid graag op.

We vinden handvatten om onze uitgaven Nederlands voor het basisonderwijs te versterken in het rapport '*Sleutels voor effectief begrijpend lezen, inspiratie voor een eigentijdse didactiek in het basisonderwijs* (VLOR, 2019)'. In deze publicatie, waarnaar het actieplan van de Taalunie ook verwijst, reiken onderzoekers van Centrum voor Taal en Onderwijs en de UGent **5 didactische sleutels** aan om het begrijpend leesonderwijs op de klasvloer te versterken:

- 1 functionaliteit,**
- 2 interactie,**
- 3 strategie-instructie,**
- 4 leesmotivatie,**
- 5 transfer.**

In het actieplan '*Effectief onderwijs in begrijpend lezen, acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie*' stelt het Algemeen secretariaat van de Taalunie overkoepelende aanbevelingen voor in de vorm van **5 samenhangende kernthema's** die scholen en leerkrachten kunnen helpen om het (begrijpend) leesonderwijs te versterken:

- 1 Werk vanuit urgentiebesef.**
- 2 Werk met een taal-leesbeleid.**
- 3 Werk met een effectieve vakdidactiek.**
- 4 Werk aan leesmotivatie.**
- 5 Geef formatieve feedback.**

Daarnaast geven de onderzoekers overkoepelende **aanbevelingen** voor de overheid en andere stakeholders in het onderwijs- en cultuurveld. Ook de educatieve uitgeverij worden opgeroepen tot actie:

- > **Gebruik een effectieve leesdidactiek.**
- > **Heb aandacht voor leesmotivatie.**
- > **Gebruik rijke teksten.**

Het uitgeef- en auteursteam van TALENT nam dit

evidence-based onderwijsonderzoek ter harte. We ontwikkelden TALENT met elk van deze 5 sleutels voor effectief begrijpend lezen als **leidraad**.

Dit document verduidelijkt hoe de sleutels hun weg vonden in de materialen van TALENT. Noch TALENT, noch dit document biedt een kant-en-klare oplossing om de 5 sleutels voor effectief begrijpend lezen te implementeren. Immers: de oplossing ligt in een waaiër van maatregelen. Het document verduidelijkt hoe TALENT leerkrachten **groeikansen** biedt in het toepassen van de sleutels, met als einddoel hen in **eigenaarschap** (bijkomende) stappen te laten zetten om de sleutels systematischer en breder in hun onderwijs toe te passen. Tot slot stellen we enkele noodzakelijke acties voor die leerkrachten aanvullend bij het gebruik van TALENT dienen te nemen.

Samen slimmer leren: daar gaan we bij VAN IN elke dag voor.

Vol overgave, want we geloven rotsvast in sterk onderwijs en innovatieve leeroplossingen.

Wij ondersteunen leerkrachten om het beste uit zichzelf en uit hun leerlingen te halen.

En met de glimlach, want we hebben een boon voor blijde leerlingen en leerkrachten.

Het is mooi om talenten te zien groeien. Het is nog mooier om eraan te mogen bijdragen.

DIDACTISCHE SLEUTEL FUNCTIONALITEIT

Je werkt aan functionaliteit door ervoor te zorgen dat de leesopdrachten voor de leerlingen **uitdagend** en **betekenisvol** zijn. Leerlingen moeten een tekst willen lezen, bijvoorbeeld

- > als ze door het lezen van de tekst een probleem kunnen oplossen,
- > als ze getriggerd zijn door de kافت and willen weten wat er met het hoofdpersonage zal gebeuren,
- > als ze meer willen weten over het onderwerp.

Geef dus uitdagende, authentieke leesopdrachten waarbij leerlingen met een concreet doel lezen dat aansluit bij hun dagelijkse leven en/of bij hun interesses.

TALENT voorziet geen aparte lessen in begrijpend lezen. In "**taalvaardigheidslessen**" komen de domeinen lezen, spreken, luisteren en schrijven samenhangend en afwisselend aan bod. Wat een leerling leest, verwerkt hij onmiddellijk in een luister-, spreek- of schrijftaak (en omgekeerd). Aan het begin van de les/lessenreeks (thema) focust de leerkracht met de leerlingen op het lees- en leerdoel, aan het einde van de les/lessenreeks reflecteren ze erop.

Bovendien zijn de lessen taalvaardigheid aan elkaar **gelinkt**: de inhoud van de eerste taalvaardigheidsles wordt verdergezet in de tweede taalvaardigheidsles enz. Zo werken de leerlingen doorheen het thema samen aan een 'product'.

De (zo vaak mogelijk authentieke) teksten en verwerkingsopdrachten in die lessen zijn telkens gericht op het eindproduct en daardoor **betekenisvol, functioneel** en bovendien **motiverend**.

"Ik werk graag met TALENT omdat mijn leerlingen na 9 jaar eindelijk weer zin hebben in taal! Ik kan eindelijk zinvolle taalopdrachten geven waarin de leerlingen effectief de link met hun belevingswereld kunnen maken. Ik schuif met plezier mijn taallessen op naar de namiddag omdat de leerlingen niet doorhebben hoeveel talige doelstellingen ze bereiken door de teksten, muzische opdrachten, spelletjes... Ik kan met TALENT mooie arrangementen maken waarin meerdere doelstellingen uit verschillende domeinen aan bod komen."

-juf Liesbeth, 3e leerjaar-

DIDACTISCHE SLEUTEL STRATEGIE-INSTRUCTIE

Een strategie is een mentale tool die leerlingen inzetten om hun begrip te ondersteunen, te monitoren of te herstellen. Door het gebruik van gepaste strategieën krijgen leerlingen zelf meer grip op het proces van begrijpend lezen, kunnen ze dat proces ook beter bewaken en bijsturen en worden ze zo betere begrijpend-lezers.

TALENT laat leerlingen actief met teksten aan de slag gaan. Daarbij gebruikt de leerling **7 leesstrategieën** die via modellering (hardopdenkend demonstreren) aangebracht en inge oefend worden.

Oriënteren en plannen

- 1 Waarom ga ik deze tekst lezen? (leesdoel bepalen)
- 2 Ik voorspel de inhoud. (op basis van het vluchtig doorkijken van de tekst)
- 3 Wat weet ik al? (voorkennis activeren)

Uitvoeren van het hoofddoel en het verwerken ervan

- 4 Ik stel vragen over de tekst. (vanuit het leesdoel)
- 5 Ik visualiseer de inhoud van de tekst. (in mijn hoofd, schema, web, onderstrepen, aantekeningen maken...)
- 6 Wat doe ik als ik het niet meer snap? (herlezen, trager lezen, opzoeken, vragen...)

Controleren en reflecteren

- 7 Ik vat samen. (Heb ik mijn leesdoel bereikt? Kan ik de verkregen informatie gebruiken?)

Hierbij is het **eigenaarschap** van de leerkracht belangrijk: de handleiding geeft aan in welke lesfasen de strategieën beklemtoond kunnen worden, maar de leerkracht bepaalt op basis van de noden van de leerlingen waar en wanneer hij welke strategie beklemtoont.

Bovendien werden de strategieën **ingewerkt in de vraagstellingen** bij de teksten, zodat er op een systematische manier aan de verwerking van strategieën gewerkt wordt. Teksten worden daarom ook geregeld meermaals gelezen. Dat helpt bij vlot en vloeiend lezen en zorgt voor een diepgaandere verwerking.

“Het valt me op dat de leerlingen beter en zelfstandiger beginnen te werken met de methode. Ook het begrijpend lezen gaat steeds beter. Bij jullie ook?”

- juf Kitty in de Facebookgroep TALENT - 2e leerjaar -

DIDACTISCHE SLEUTEL LEESMOTIVATIE

Autonom (of innerlijk) gemotiveerde leerlingen doen het beter op begrijpend-leesgebied in vergelijking met gecontroleerd (of extern) gemotiveerde leerlingen. Werk daarom zoveel mogelijk aan **autonome leesmotivatie**.

Die motivatie komt niet alleen door een goede tekstselectie, maar ook door de **samenhang met andere didactische sleutels**:

- > door interactie tijdens de lessen te stimuleren,
- > door uitdagende en functionele leestaken te selecteren,
- > door effectieve leesstrategieën te kunnen toepassen.

TALENT VOOR
LEZEN

“De leerlingen werkten het hele jaar vol enthousiasme. Ze spelen/beleven/ontdekken taal met de nodige aandacht voor begrijpend lezen, woordenschat en taaldenken. Talent is erg gericht op zelfstandig EN creatief (samenwerken), en heeft absoluut oog voor differentiatie. Eerlijk gezegd voor de juf een serieuze brok ‘lees- en blokwerk’ in het eerste jaar, maar ik kijk er al zo hard naar uit om al dit zeer goed doordachte materiaal nog eens te mogen gebruiken. De collega’s van L2 en L3 zijn ook enthousiast. De juffen van L4 en L6 staan te popelen.”

- juf Ilse, 5e leerjaar na één jaar gebruik van TALENT -

- De **samenhangende** taalvaardigheidslessen van
- TALENT waarin de (lees)activiteiten in een
- betekenisvolle, functionele en interactieve
- context gebeuren, motiveren leerlingen om
- teksten grondig te lezen.
- Bovendien maakt TALENT vlot en vloeiend lezen
- voor elke leerling **haalbaar**: de geselecteerde
- fictiefragmenten in de taalvaardigheidslessen
- komen uit de TALENTBIB, een speciaal (door 42
- Vlaamse jeugdauteurs) geschreven boekenpakket
- (aangevuld met enkele klassiekers in de
- jeugdliteratuur). Deze boeken zijn beschikbaar in
- **meerdere leesniveaus**, zodat elke lezer op een
- uitdagend niveau (zone van naaste ontwikkeling)
- het boek kan lezen, al dan niet digitaal en met of
- zonder leesondersteuning.
- Deze boeken kregen een plaats op het
- leerplatform Bingel, zodat elke leerling een eigen
- virtuele Boekenkast heeft, inclusief vrijblijvende
- **bingeloefeningen** op technisch lezen, begrijpend
- lezen en woordenschatverwerving.
- Bovendien oefent een leerling zo het lezen op
- papier én het **‘digitaal’ lezen**. Dat is belangrijk,
- want digitaal lezen wint aan belang en gebeurt
- anders dan lezen op papier.
-

DIDACTISCHE SLEUTEL TRANSFER

Om een vaardigheid echt onder de knie te krijgen, is het van belang dat leerlingen die vaardigheid ook in **andere leergebieden** kunnen toepassen.

TALENT stimuleert leerkrachten op 2 manieren om de lessen Nederlands te linken met lessen in andere leergebieden:

> Minstens 3 van de **thema's** van elk leerjaar linken aan bundels van de WO-uitgave *Op verkenning*. Zo werken de leerlingen binnen de lessen Taal en WO aan dezelfde inhoud(en), maar wordt ook de transfer gelegd. Dit maximaliseert niet alleen de leertijd, het geeft bovendien extra oefenkansen voor het toepassen van leesstrategieën en woordenschat.

> De 3 facultatieve **Projectbundels** van elk leerjaar gaan nog een stap verder. In deze 'miniprojecten' komen Taal, Wiskunde, Wereldoriëntatie, Muzische vorming en Media samenhangend aan bod. Strategieën worden er in een totaalproject geëxpliciteerd, herhaald en geoefend.

"Wij geven momenteel het project "Dat is mooi" (rond kunst) en de leerlingen kunnen nu heel goed meelesen in de projectbundel. Een heel tof project, aan te raden!. De lesinhouden zijn SUPER!"

- juf Ingrid, in de Facebookgroep TALENT - 2e leerjaar -

ADVIES BIJ HET GEBRUIK VAN TALENT

We stelden in de inleiding al dat TALENT geen kant-en-klare oplossing is om de acties en aanbevelingen van het Algemeen secretariaat van de Taalunie in de praktijk om te zetten.

TALENT geeft een sterke **aanzet** om elk van de 5 didactische sleutels in de praktijk om te zetten, maar vooral de **expertise van de leerkracht** en diens **eigenaarschap** zijn cruciaal om de 5 kernthema's uit het actieplan in de praktijk te vertalen.

Werken aan leesmotivatie in een brede context (bv. ook het uitbouwen van een klas- of schoolbibliotheek), transferkansen voor leesstrategieën zien en benutten (bv. in een les WO), een degelijke expliciete instructie in leesstrategieën (al dan niet via modelling), interactiekansen aanreiken (ook binnen andere lessen)... blijven een eindverantwoordelijkheid van de leerkracht.

TALENT zet de leerkracht via handige materialen en uitgeschreven didactische tips op weg, maar de leerkracht beslist zelf in welke mate hij op deze aspecten inspeelt en er actief mee aan de slag gaat. Omdat we leerkrachten daarin willen ondersteunen, gaan we het engagement aan om in onze toekomstige uitgaven extra transferkansen te implementeren.

We wensen je bijzonder veel plezier met het ontdekken en uitproberen van

#TeamTALENT

*Veel meer dan het leermiddel maakt de leerkracht het verschil.
Daarin zit de sleutel tot echt talent verscholen.*

Bronnen:

- > *Effectief onderwijs in begrijpend lezen, acties voor beter leesbegrip en motivatie (Algemeen secretariaat van de Taalunie, 2019. www.taalunie.org)*
- > www.vlor.be/publicaties/praktijkgericht-onderzoek/sleutels-voor-effectief-begrijpend-lezen
- > www.talentvoortaal.be

 van in

Samen slimmer leren

Sleutels voor effectief begrijpend lezen in TALENT

